

A SZOVJETUNIO MUSZAKI TÁJÉKOZTATÁSI IRODÁI

026:025.5

A Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatójának szerkesztősége a Moszkvai Műszaki Tudományos Propaganda Háza és a szovjet műszaki propaganda szervezetét és munkáját bemutató, a Technika Házában rendezett kiállításon tapasztaltak alapján a következő kérdéseket tette fel a szovjet vállalati műszaki tájékoztatási irodák működésére vonatkozólag:

A műszaki tájékoztatási irodák létesítése kötelező-e a vállalatra vagy azok bizonyos csoportjaira, vagy felállitásuk a vállalat tetszésére van bízva?

Ha kötelező, melyek a minimális feltételek? /dolgosók létszáma, termékkibocsátás volumene stb./

A műszaki tájékoztatási irodák egységes szervezeti formát mutatnak, vagy vannak különböző típusai?

Melyek a tájékoztatási irodák kötelező feladatai, kötelesek-e operatív dokumentációs munkát végezni, vagy csak terjesztői a dokumentációs anyagnak?

A tájékoztatási irodáknak típusok szerint mennyi a létszáma, és milyen a belső szervezete?

Szervezeti egységet alkotnak-e minden esetben a tájékoztatási irodák a műszaki könyvtárakkal, és ha igen, a könyvtár dolgozói az irodán belül külön részleget alkotnak-e?

A tájékoztatási iroda munkatársainak milyen képzése, képzettsége van?

Dokumentációs szempontból ki gyakorolja a műszaki irodák feletti felügyeletet?

A műszaki tájékoztatásról folyó hazai vitához

A feltett kérdések azt tükrözik, hogy vállalati műszaki könyvtáraink dolgozói és az országos műszaki könyvtárügy irányítói előtt mind tisztában bontakoznak ki, és fogalmazódnak meg hazánkban a műszaki fejlesztésben a műszaki könyvtárügyre, a műszaki dokumentációra, a műszaki tájékoztatásra, a műszaki propaganda e jelentős

területeire vonatkozó, az MSZMP VII. kongresszusa határozatainak megvalósítása során váró hatalmas feladatok. Kétségtelenül megállapíthatjuk, hogy a műszaki propaganda egész területét tekintve - az elért igen jelentős fejlődés mellett, amelyet szocialista társadalmi rendszerünk tett lehetővé - sem országos vonatkozásban, sem az egyes főhatóságok, sem pedig a vállalatok és a kutató-, tervező intézetek ilyen irányú tevékenysége egyáltalán nem elégséges a népgazdaság igényeihez és lehetőségeinkhez mérten. Jól mutatta mindezt a műszaki fejlesztés kérdéseiről a NÉPSZABADSÁG hasábjain az egész ország közvéleménye előtt 1960 nyarán lefolyt vita is. E vita során különféle javaslatok hangzottak el a műszaki tájékoztatás megjavítására, kiszélesítésére és hatékonyabbá tételére. Megállapítható azonban, hogy viszonylag kevés hangzott el abban az irányban, hogy magukban az alkotó munka végzésének a helyén, a vállalatokban, a kutató-és tervező intézetekben kell jelentősen fokozni a műszaki propagandát. Meg kell erősíteni - ahol hiányoznak, meg kell teremteni - a műszaki könyvtári és dokumentációs tevékenységet, a műszaki tájékoztatást végző vállalati szerveket, amellet, hogy az országos irányítás és összefogás is megjavítandó.

A műszaki könyvtárosok előtt nem kell bővebben kifejteni és számokkal indokolni, hogy a műszaki tájékoztatásnak a tudomány és technika napjainkban tapasztalható hatalmas iramu fejlődése következtében milyen nagyok a feladatai. A fejlődés a tudományos és technikai ismeretek mennyiségi növekedésében és differenciálódásában jelentkezik. De jellemző a fejlődésre az is, hogy a legtovábbnak tűnő tudományos és technikai területek eredményei kölcsönösen hatnak egymásra, és sokszor éppen ez a kölcsönhatás az ugrásszerű fejlődés megindítója. A tudomány és a technika különböző területeinek eredményes művelése elképzelhetetlen anélkül, hogy a különböző szakterületeken a kutatóknak, fejlesztőknek, szerkesztőknek és más gyakorlati szakembereknek - minden szinten - ne legyen kellő tájékozottságuk területük eredményeiről és a fejlődés irányairól. Éppen az elmondottak miatt vált világszerte a műszaki fejlesztés egyik lényeges problémájává a műszaki tájékoztatás, amelynek megoldásával mind a szocialista, mind a kapitalista országokban az államvezetés legfelsőbb szintjein is behatóan foglalkoznak.

Különlegesen nagy fontosságu e kérdés helyes, adott anyagi erőforrásainkat figyelembe vevő megoldása hazánkban, különös tekintettel exportunk népgazdasági szerepére. Gyártmányaink fejlesztését, és a termelékenység növelését a nemzetközi verseny állandóan fokozódó feltételeinek megfelelően csak a legalaposabban tájékozott műszaki gárda képes megvalósítani.

+ + + + +

A bevezetőben felsorolt kérdések összefogó megválaszolása

Vajon a Szovjetunióban kötelező-e, vagy a vállalat tetszésére van csak bízva a műszaki tájékoztatási irodák létesítése? A válasz az, hogy a vállalatoknak - és tegyük hozzá a tervező és kutató intézeteknek - kötelező elvégezni a feladataik megoldásához szükséges és elégséges mértékű műszaki propaganda munkát, és ennek keretében a műszaki tájékoztatási tevékenységet. A munka elvégzése egységesen kötelező, de irodák létesítése nem kötelező minden vállalatnál. Ez a lényeges és elsődleges vonás az 1955. évi, az ipar és a közlekedés műszaki fejlődésére vonatkozó párt- és kormány határozatok után határozottan érvényesül mind a műszaki tájékoztatás tartalmi munkájában, mind szervezeti felépítésében. Széleskörű vizsgálatok folytak, amelyekbe a párt- és állami szervek átfogóan bevonták a társadalmi szervezeteket, a műszaki-tudományos egyesületeket, a műszaki-tudományos propaganda házait. De ezeken túl különféle célbizottságokat is létesítettek. Így feltárták a feladatok nagyságát és sokrétűségét. Pl. a moszkvai NÉPGAZDASÁGI TANÁCS egyedül a KOMSZOMOL segítségével, 1000 fiatal szakember bevonásával több mint 200 moszkvai üzemben vizsgálta felül a műszaki tájékoztatás helyzetét.

A vizsgálatok alapján javaslatokat dolgoztak ki a hiányosságok kijavítására és a szükséges továbbfejlesztés megvalósítására. Világosan kitűnt az országos vizsgálatból, hogy a Szovjetunió félmilliónyi ipari és közlekedési vállalata műszaki tájékoztatási munkáját csakis a centralizáció és decentralizáció helyes arányainak megteremtésével lehet optimálisan megszervezni. A műszaki tájékoztatási munkát a követelményeknek megfelelő mértékben tartalmilag egyetlen vállalat vagy intézet sem tudja megoldani önállóan. Az ehhez szükséges fedezetet a vállalat anyagi és személyi keretei nem bírhatják el. Támaszkodnia kell külső szervezetekre, de feltétlenül önálló munkát is kell végeznie.

A műszaki szolgálat

De éppen ez a meggondolás azt is felismerteti, hogy akármilyen fejlett a műszaki tájékoztatás - és tegyük hozzá a műszaki propaganda - központosan országos méretekben és decentralizáltan a vállalatoknál és intézeteknél, önmagában képtelen megoldani a műszaki fejlesztés és termelés feladatait. Ezt így leírni talán feleslegesnek is látszik, de ha a szovjet népgazdaság és a vállalatok szervezetét közelebbről tanulmányozzuk, megállapítható, hogy a műszaki tájékoztatás szervesen az úgynevezett "műszaki szolgálat" /technicoszka/ szluzsba/ keretébe illeszkedik be. A vállalat feladatai megfelelő műszaki szolgálat / - amely alatt a főmérnök felügyelete alatt álló, kellő számú szakemberrel ellátott műszaki szervek összességét értik -/ nélkül nem oldható meg. A műszaki szolgálat átgondolt megszervezése

elsődleges feladat, hiszen ha nincsenek meg a tájékoztatást igénylő, ahhoz adatot nyújtó és a kapott tájékoztatást feldolgozó szervek és azokban a megfelelő szakemberek, a műszaki tájékoztatási munka csak üresjárat, illetve ki sem bontakozhat. A műszaki szolgálatba tartoznak pl. a konstrukciós, a technológus, a metallurgus, a karbantartó mechanikus, az energetikai, gépesítési, műszerezési és automatizálási berendezési és termelésirányítási szervek, továbbá a munkavédelem, az ujitási mozgalom és a műszaki tájékoztatás vállalati szervei is, sőt sokhelyütt a vállalat műszaki oktatással foglalkozó részlegeit is ide számítják.

A műszaki szolgálatra jellemző, hogy iparáganként, a vállalat nagyságától és a feladatoktól függő mértékben, eltéréseket mutat. A műszaki szolgálat a népgazdaság minden szintjén /vállalat, népgazdasági tanács, köztársaság, össz-szövetség/ megtalálható.

A különböző szakágazatoknak össz-szövetségi centrumai vannak. Ezek a szakközpontok azonban szervezetiileg nem felügyeleti szervei a szolgálat alsóbb szintjén működő megfelelő szakágazati szervnek. Ugyanakkor azonban a műszaki szolgálat különböző szintű szervei között igen szoros tartalmi együttműködés és kapcsolat van. Mindez, amit általában elmondottunk a műszaki szolgálatról, érvényes annak egy részére, a műszaki tájékoztatásra is.

A m ű s z a k i t á j é k o z t a t á s o r s z á g o s s z e r v e z e t e

Mielőtt közelebbről szólnánk a vállalati műszaki tájékoztatási munkáról, feltétlenül szükséges megismernedni - legalábbis nagy vonalakban - a műszaki tájékoztatás szervezetének egészével. Enélkül a vállalati tájékoztatási munka és szervezet nem érthető meg.

1955-ben alakult meg a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett az ÁLLAMI MŰSZAKI TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁG /GNTK/. A GNTK megalakulása óta mind erőteljesebben foglalkozik a műszaki tájékoztatás kérdéseivel. Ez a többi állami és társadalmi szerv munkájának fokozódását és felelősségének növekedését eredményezte. A tájékoztatási irodák hálózatát és az egyes szervek részére szolgáló működési és szervezeti irányelveket, a GNTK különféle bizottságaiban, a Minisztertanács szintjén dolgozták ki, a már említett országos munkálatok eredményeit összefoglalva.

A GNTK behatóan foglalkozik a műszaki-tudományos propaganda alapvető, átfogó, és a fejlődést meghatározó kérdéseivel. E célra külön osztálya van, a MŰSZAKI-TUDOMÁNYOS TÁJÉKOZTATÁS ÉS PROPAGANDA OSZTÁLYA. Kidolgozták különböző szintekre /üzem, népgazdasági tanács/ és a különböző területekre /termelő vállalat, kutató-, tervező- intézet/ a műszaki tájékoztatási irodák típusa - s a - b á l y s a t á t. Állandó munkabizottságok is működnek, még pedig külön bizottság a műszaki tájékoztatásra, és külön a műszaki-tudományos propagandára.

A műszaki tájékoztatási bizottság egyebek között a műszaki tájékoztatás szerveinek szerkezeti felépítésével, személyi állományának elvi kérdéseivel, anyagi eszközeinek problémájával foglalkozik részletesen.

As ÁLLAMI MŰSZAKI TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGOK tevékenységének kiterjedésére jellemző, hogy ez évben a műszaki tájékoztatás több fontos országos szerve a GNTK felügyelete alá került, így ide tartozik az ÁLLAMI MŰSZAKI KÖNYVTÁR. Az OSZSZK GNTK-jához tartozik a CITEIN /Központi Műszaki-Gazdasági Tudományos Tájékoztatási Intézet./ Ezt a FVINITI-ből, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Össz-szövetségi Tudományos- és Műszaki Tájékoztatási Intézete /VINITI/ fiilialéjából szervezték át újból önálló intézetté. A VINITI-ről, a tudományos tájékoztatás világszerte hírneves központjáról már több cikkből tájékoztatást kaptak a lap olvasói, de az FVINITI működése kevésbé ismert, jóllehet ennek az intézménynek a műszaki tájékoztatásban eddig is igen jelentős szerepe volt. /A VINITI elsősorban a külföldi szakirodalmi dokumentumokról ad tájékoztatást ismert referáló lapjaiban, expressz információ és más kiadványaiban./

A CITEIN

A CITEIN az egész Szovjetunióra kiterjedően a műszaki-gazdasági tapasztalatok cseréjével foglalkozik. Számos kiadvány-sorozata közül kiemeljük az "ELENJÁRÓ MŰSZAKI-GAZDASÁGI TAPASZTALATOK" sorozatot, amelynek keretében évente több mint 1000 iv terjedelemben adják ki a Szovjetunió vállalataitól és intézeteitől összegyűjtött, széleskörű terjesztésre kívánatos és alkalmas eredményeket. E sorozat 1960 évi előfizetési hirdetése a PROMISLENNAJA EKONOMICSESZKAJA GAZETA o. lapban 1960. februárjában jelent meg. /E lap azóta a GNTK hetenként háromszor megjelenő lapjából, EKONOMICSESZKAJA GAZETA címmel a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága napilapjává vált, ami ugyancsak jele annak az átgondolt, szivós és határozott tevékenységnek, ami a Szovjetunióban a népgazdaság fejlesztése terén folyik a párt irányításával./ A CITEIN említett kiadvány-sorozata 7 főcsoportban, 52 témában, 1300 iv terjedelemben jelenik meg a következő területeken:

Gépipari technológia
Ipari energetika
Gyáron belüli szállítás
Műszerek a tudományos kutató számára
Rádióaktív izotópok és magsugárzások
Automatisálási és távirányítási rendszerek és eszközök
A termelés gazdaságtana és szervezése.

A szovjet vállalatok műszaki tájékoztatási irodái e témakörökben igen nagy mértékben támaszkodnak éppen e kiadványokra.

A CITEIN munkáját alapvetően a népgazdasági tanácsokkal és a vezető üzemekkel, tervező és kutató intézetekkel kiépített kapcsolatokra építi. A népgazdasági tanácsok műszaki tájékoztatási központjai szervezeten ideküldik meg anyagaikat. Az egyes vállalatokkal és intézetekkel a kapcsolatot az illető szerv vezetősége által kijelölt levelezők, tudósítók útján tartják fenn. Ezek a levelező tudósítók olyan mérnökök, akik munkakörükénél fogva ismerik az intézmény életét, tapasztalatait. Tudósítói tevékenységüket munkaidőn kívül, munkaköri feladatuk mellett látják el, igen részletesen ki-munkált szabályzat szerint, és ezért megfelelő díjazást kapnak. A levelező tudósítók a jó munka elvégzésében anyagilag érdekeltek. Feladatuk - a vállalat felelős vezetőinek jóváhagyásával - minden, a gyárban, intézetben született, tapasztalatcsűrűre méltó országos "ujról" a gazdasági eredményt is tartalmazó rövid, szabatos ismer-tető küldése.

A CITEIN munkatársai /külső és belső munkatársak/ a bejelentést szakmailag megvizsgálják: valóban új-e, ad-e gazdasági eredményt? Ha a bejelentés tárgya figyelmet érdemel, akkor megrendelik a tudó-sítótól, illetve a tudósító útján a szerzőnél, az ujitónál az új eljárás műszaki leírását. Mivel a tudósítók kiváló mérnökök, a le-írás nem ütközik akadályba, mert ha a szerző olyan ujitó, aki nem tudja megfelelően megfogalmazni a leírást, akkor a tudósító gon-doskodik a leíratásáról. Az így elkészült leírást azután a CITEIN szerkesztői műszakilag újból ellenőrzik. Csak ezután kerül sor a ki-adásra, pl. az é l e n j á r ó t u d o m á n y o s m ű s z a k i t e r m e l é s i t a p a s z t a l a t o k sorozatban külön-külön brosurák formájában, vagy pedig a l e í r é s o k g y ű j t e - m é n y é b e n. Ezekre az üzemek előfizethetnek. Az anyagoknak nemcsak az a célja, hogy az új dolgok létéről pusztán információt ad-janak, hanem az, hogy segítsenek azokat be is vezetni. Ezért számos kiadványukhoz rajzokat is bocsátanak ki, és a kiadványban leirt el-járást bevezetni szándékozó vállalat a műhelyrajz-sorozatokot is meg-rendelheti. Mindebből látható - bár ez csak egy része, igaz, hogy alapvető része a tevékenységének - a CITEIN elsősorban nem az iroda-lomra támaszkodik, hanem szervesen kapcsolódik az iparhoz, az épít-kezésekhez, a kutató-és tervező intézetek munkájához. Hangsúlyozni kell, hogy a szovjet műszaki tájékoztatási intézmények, így az FVINITI, illetve a CITEIN állandóan fejlődik, és a fent elmondottak a dolog természetéből következően csakis egy adott időpontbeli hely-zetet tükrözik.

Az egész Szovjetunióra kiterjedő, tehát össz-szövetségi hatás-körben és méretben dolgozó tudományos és műszaki tájékoztatási intéz-mények, a VINITI és a CITEIN mellett - a könyvtári hálózat itt köze-lebből nem tárgyalt szervein kívül / pl. LENIN KÖNYVTÁR, KÖZPONTI MŰSZAKI KÖNYVTÁR/ - iparági vonatkozásban is vannak különböző szak-mai, iparági tájékoztatási központi intézetek. Ezek szinte valamenny-nyen a szakminisztériumokhoz tartoztak. Majd a megszűnt szakminisz-tériumoktól a Tervbizottság /GOSZPLAN/ hatáskörébe kerültek. Jelen-leg pedig jelentős részük már a GNTK felügyelete alatt működik, és

így mind határozottabban bontakozik ki a GNTK mellett a műszaki tájékoztatás egységes össz-szövetségi centrális szervezete, amely szorosán együtt dolgozik a meglévő minisztériumok /pl. Villamosenergiaügyi Minisztérium, Vasutügyi Minisztérium stb./ KÖZPONTI TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZETÉVEL.

A SZOVJETUNIO SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁGAI MINISZTERTANÁCSAI mellett ugyancsak működnek ÁLLAMI MŰSZAKI-TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGOK, amelyeknek különböző, a köztársaság népgazdasága sajátosságainak és nagyságának megfelelő központi műszaki tájékoztatási szervei is vannak, de a köztársaságokban a műszaki tájékoztatási állami munka súlypontja a népgazdasági tanácsok keretében működő tájékoztatási irodákban van.

A CBTI

A népgazdaság 1956. évi átszervezése során hozták létre a népgazdasági tanácsokat /szovnarhoz/. A népgazdasági tanácsok új szervezetet alakítottak a műszaki tájékoztatás és tapasztalatosere intézésére: a "KÖZPONTI MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁSI IRODÁ-t", a CBTI-t /Centralnűj Büro Tehnicoszkoy Informacii/. Munkájuk többirányú:

- tájékoztató anyagok előkészítése,
- tapasztalatosere, munkamódszeresere szervezése,
- tömegszervezési munka,
- ellenőrző tevékenység.

A CBTI tevékenysége a vállalatok irányában sokrétű. Támaszkodik egyrészt a vállalatok kezdeményezéseire, azokat segíti, támogatja, ellenőrsi, másrészt pedig a műszaki fejlesztés gyorsítását célzó impulzusokat igyekszik adni a vállalatoknak. A CBTI tematikai terveinek célja, hogy az iparban az új technikát és technológiát bevezessék. A vállalatok az állami terv keretében kidolgozzák az "új technika bevezetésének éves tervét". E tervet kell propagálnia és alátámasztania a CBTI-nek.

A vállalatok éves terveiket megküldik a népgazdasági tanács illetékes iparági osztályához. Ezekből kitűnik, hogy milyen új gépeket kívánnak bevezetni a termelésbe, mely munkaigényes folyamatokat gépesítenek stb., és milyen kutató és tudományos munkát terveznek. Ezek ismeretében dolgozzák ki a CBTI terveit, tehát így a CBTI propaganda munkája a fejlesztési terveken alapul. Másrészt pedig a párt és kormány műszaki fejlesztésre vonatkozó határozatait és alapvetően a hétéves tervben meghatározott feladatok alapján a CBTI, a népgazdasági tanácsok illetékes műszaki részlegeinek irányításával tematikai tervébe vette mindazokkal a témákkal való foglalkozást, amelyekre a vállalatokat fel kell készíteni.

A kiválasztott témákat, a műszaki propaganda összes formáit felhasználva /saját helyiségében, a vállalatoknál, a városi parkokban, a műszaki propaganda házaiban/ ismertetik, támasztják alá. Előadások, szemináriumok, "gyárközi iskolák", gyárlátogatások, kiállítások szervezése, komplex

brigádok elküldése más népgazdasági tanácsokba, rádió, televízió, film, a központi újságok felhasználása, ujitási tapasztalatok elterjesztése bemutatókkal, saját kiadói tevékenység mind szerepelnek módszereik között.

A CBTI kiadói tevékenysége csökkenő mértékű, mert a párhuzamos feldolgozást elkerülik, és a nagyobb kiadványokat más szervek készítik. A moszkvai CBTI különféle kiadványokat, sorozatokat ad ki:

- GIJÜJTEMÉNY MESTEREK RÉSZÉRE. /A termelés e központi alakjának ismereteit és súlyát igyekeznek így emelni./
- A TERMELÉS UJITÓI TAPASZTALATAI. /Ezek 4-6 oldalas kiadványok./
- UJITÓK ÉS FELTALÁLÓK SOROZATA.
- MUNKAMÓDSZEREK ANNOTÁLT KATALÓGUSA.
- "A NÉPGAZDASÁGI TANÁCS IPARÁNAK TAPASZTALATA" című, a moszkvai népgazdasági ipar különleges problémáit, a népgazdasági tanács rendeleteinek ismertetését tartalmazó havi folyóirat.
- A moszkvai népgazdasági tanácshoz tartozó vállalatok új gyártmányainak ismertetői, a különböző hazai és nemzetközi kiállításokra készített prospektusok és katalógusok.

A moszkvai CBTI sok rendezvényt bonyolít le közösen a moszkvai MŰSZAKI TUDOMÁNYOS PROPAGANDA HÁZÁVAL. Pl.: az igazgatók szemináriuma, amelyen az igazgatókat - iparági csoportokban - folyamatosan tájékoztatják a legújabb eredményekről és nem utolsósorban a műszaki propaganda és tájékoztatás időszerű feladatairól /ezen való részvételt a pártoktatásban számításba veszik/, a gyárakban a műszaki tájékoztatással foglalkozók szemináriuma stb.

Az MTPH-val közösen szerveznek bemutatókat üzemekben, valamint az ujitó mozgalom támogatására "UJITÓK NAPJAIT", üzemközi iskolákat és olyan bemutatókat, amidőn az ujitó saját munkahelyén mutatja be eljárását.

A moszkvai városi CBTI munkájára jellemző adatok:

1958-ban több mint 500 rendezvény, 70 000 dolgozó részvételével, kb. 900 kiadvány mintegy 1100 iv terjedelemben,

1959-ben több mint 1000 rendezvény, 100 000-et meghaladó részvevővel; kb. 200 "ajánlás" a rendezvények alapján és 300 iv kiadvány. Kiadványait a moszkvai Népgazdasági Tanács vállalatainak, a Szovjetunió központi műszaki tájékoztatási szerveinek és a többi népgazdasági tanácsnak megküldi.

Különös súlyt fordítanak jelenleg a következő területekre:

Komplex gépesítés és automatizálás, régi géppark felujtása, új technológiák és a termelés szervezésének kérdései.

Fontos feladata a CBTI-nek annak elemzése, hogyan vezették be a vállalatok az újat az irodalom kölcsönös tapasztalatcsere stb. alapján.

A munkaterületet jellemzi, hogy a moszkvai városi népgazdasági tanácshoz több mint 30 iparág vállalatai tartoznak.

A moszkvai CBTI-ben kb. 75 szakember dolgozik. Négy ágazati műszaki osztálya van, amelyek között az iparágak a népgazdasági tanácsok műszaki igazgatása strukturájának megfelelően fel vannak osztva. Ezeken az osztályokon több mint 30 mérnök tevékenykedik.

A négy ágazati műszaki osztályon kívül működik a CBTI-ben kiadói, kiállítási, propagandaosztály és lapszerkesztőség. A propagandaosztály valamennyi iparágra vagy több iparágra érvényes módszerekkel foglalkozik.

A moszkvai CBTI költségvetése - a kiállítások és a prospektusok költségei nélkül - néhány millió rubel évente, amit a vállalatok terhére számolnak el bizonyos kulcs szerint. A moszkvai CBTI tevékenysége alapján elért és kimutatott megtakarítás évi több tízmillió rubel.

Lényeges vonása a CBTI munkájának, és ez alapvetően megkülönbözteti pl. a műszaki-tudományos egyesületek vagy a műszaki-tudományos propaganda házai munkájától, hogy a CBTI csak a Népgazdasági Tanácshoz tartozó vállalatokkal foglalkozik, és nemcsak jogosult vállalatok igazgatóihoz intézett levélben tájékoztatást adni a vállalatot érintő műszaki információkról, hanem beszámolót is kérni tőlük. Az eljárás a következő:

A CBTI a műszaki információkat "k a r t o t é k o n" tartja nyilván, amelyeken a téma pontos meghatározása /az eljárás, a munka megnevezése, módja, gazdaságossági adatai stb./ szerepel. E kártyákat kapják meg első fokon a vállalati műszaki tájékoztatási szerek. Másodfokon felszólító levelet kap az igazgató, ugyanis a CBTI az igazgatóhoz olyan leveleket is intézhet, amelyben az igazgató által kötelezően megvizsgálandó információk vannak. Itt és itt, ennél és ennél a vállalatnál ilyen és ilyen eljárást használnak - írja a CBTI. Tessék megtekinteni és jelentést adni arról, hogy a vállalat fel kívánja-e használni, ennek van-e akadálya, és az mi? Vagy pedig, ha nem kívánja felhasználni a vállalat, miért nem, tessék megindokolni - kérdi a CBTI.

Sőt a Népgazdasági Tanács illetékes ágazati felügyeleti osztályával együtt, egyes esetekben - harmadfokon - bevezetésre vonatkozó utasítások is kimennek az igazgatóhoz, ha a CBTI vizsgálata alapján a Népgazdasági Tanács nem ért egyet a vállalat elutasító álláspontjával. Természetesen ehhez a munkához komoly szakértelem kell.

A CBTI ellenőrző és adatszerző munkájának egyik forrása a vállalatok negyedévi jelentése, amelyben fel kell sorolni minden olyan lényeges eredményt, amit a műszaki fejlesztés terén elértek, és ami bevezetésre alkalmas másutt is. A másik forrás az, hogy a CBTI mérnök-munkatársai munkaidejük nagy részét /közel felét/ a vállalatoknál töltik el, és így saját tapasztalataik alapján tudják értékelni a vállalatok műszaki fejlesztési munkáját.

A CBTI munkatársainak kritikával is segíteniük kell a vállalatokat. Munkamódszerükhöz tartozik, hogy olyan vállalatoktól, ahol gyengén mennek a dolgok, a Népgazdasági Tanács szervei "fülüknél fogva" viszik el a felelős vezetőket gyárlátogatásra oda, ahol jól megy a munka.

Harmadik forrása, illetve csatornája az új eljárások megismerésének a CBTI részére az, hogy a vállalatoktól javaslatok érkeznek egy-egy új eljárásnak valamely CBTI kiadvány-sorozatban való közlésére. Az elfogadott anyagokért terjedelem után a szerzők törvényesen megállapított tiszteletdíjat - ivenként 1000 rubelt - kapnak, ami ösztönző.

A CBTI-k munkájára különös figyelmet kell fordítanunk, ha meg akarjuk érteni a vállalatok műszaki tájékoztatási munkáját, mert ha a vállalat a Népgazdasági Tanácshoz tartozik /és ilyen a vállalatok jelentős része/, akkor a vállalati műszaki szolgálat tájékoztatási szervezete módszertani és munka kapcsolatokat a CBTI-vel tart.

Kétségtelenül megállapítható, hogy a gazdasági körzetek, a népgazdasági tanácsok megszervezése, a területileg közel fekvő, de eddig a különböző minisztériumokhoz tartozás miatt egymástól a tapasztalatcserében elszigetelt vállalatokat egymáshoz közel hozta, és az a műszaki tájékoztatásban jelentős javulást eredményezett. Éppen a népgazdasági tanácsok CBTI-i azok a szervek, melyek a Népgazdasági Tanács területén iparáganként összegyűjtik, nyilvántartják a tapasztalatokat, és amelyek azokat a központi műszaki tájékoztatási szervezethez és részben közvetlenül a többi Népgazdasági Tanács CBTI-hez is továbbítják.

A szervezeti kérdések iránti - indokolt - nagy érdeklődés miatt végül is rá kell mutatni arra, hogy a CBTI a Népgazdasági Tanács szerve, annak műszaki szolgálatába és a Népgazdasági Tanács "új technika"-elnökhelyettesének felügyelete alá tartozik. Tehát a CBTI nem a Szovjetunió vagy a köztársaságok Minisztertanácsa melletti GNTK szerve.

A vállalatok műszaki tájékoztatási szervei

A vállalatok műszaki tájékoztatási munkájában az eddigiekből ismert elvek érvényesülnek, a vállalati munka támaszkodik a központi, illetve felső tájékoztatási szervek munkájára, ahhoz szervesen - de nem szervezetiesen közvetlen alárendelten - kapcsolódik.

Az eddig elmondottakra támaszkodva a következők a feltett kérdésekre tételes választ igyekeznek adni. A részletesebb kifejtéshez részben alaposabb tanulmányokra, részben pedig nagyobb terjedelembre lenne szükség.

"A XX. Kongresszuson rámutattak arra, hogy elérkezett annak az ideje, hogy új módon, állami síkon oldják meg a műszaki tájékoz-

tatás, az élenjáró munkatapasztalatok propagandájának és terjesztésének problémáit. Minél jobb a műszaki tájékoztatás, a termelési műszaki tapasztalatoknak a gyárak közötti kicserélése, annál tökéletesebben és gyorsabban tudjuk a gyakorlatban megvalósítani az újításokat, a haladó és élenjáró eredményeket," - írja MILOVZOROV V.M. a vlagyimiri Zsdanov Traktorgyár tapasztalatai alapján készült "A VÁLLALATOKON BELÜLI MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS ÉS PROPAGANDA" c. tanulmányában, amely 1958-ban a moszkvai Műszaki Propaganda Háza kiadásában, "a műszaki tájékoztatás dolgozói" kiadvány-sorozatában jelent meg.

A vállalatoknál a műszaki tájékoztatási irodákat /oroszul BTI, Bűrő Tehniczeszkoj Informacii/ 1955-ben létesítették az SZKP Központi Bizottságának ismeretes júniusi határozatai után. /Sajnos nálunk az 1955 novemberében hozott műszaki fejlesztési határozatban ilyen irányú intézkedés nem volt, és mindeddig nálunk a műszaki fejlesztés, műszaki politika megfelelő központi irányító szervei sem alakultak ki./

A vállalati műszaki tájékoztatási irodák munkájára vonatkozik a negyedik kérdés. A vállalat műszaki tájékoztatási szervei hivatottak a műszaki propaganda legkülönbözőbb tevékenységének elvégzésére, illetve azoknak előmozdítására. A Nép gazdasági Tanács Központi Műszaki Tájékoztatási Irodája, a CBTI tevékenységeinek megfelelőit megtalálhatjuk a vállalati műszaki tájékoztatási irodáknál. A műszaki tájékoztató szervezet feladatköre jóval szélesebb, mint a szakirodalom, beleértve a szabadalmak, prospektusok, jelentések stb. dokumentálása.

Fő feladatuk kettős irányú:

1. Műszaki /tudományos és termelési/ információk eljuttatása a vállalat különböző szerveihez, dolgozóikhoz a tudomány és technika legújabb eredményeiről, és tájékoztatásuk biztosítása mindarról, ami a vállalat műszaki fejlesztését előbbre viszi, a termelését jobbra, olcsóbbá, gazdaságosabbá teheti.
2. A vállalat minden olyan eredményéről, ami más vállalatok fejlesztésére felhasználható, műszaki tájékoztatást biztosítani, illetve azt elősegíteni az érdeklődő illetékesek részére.

E kettős feladatkör világosan mutatja, hogy a műszaki tájékoztatás ilyen feladatait maradéktalanul csak a szocialista társadalomban lehet megvalósítani. A kapitalista vállalat az első feladatkör megoldását célul tűzheti ki, de a második feladatkör tényleges megvalósítása a kapitalista vállalat öngyilkosságát jelentené. Ez viszont azt eredményezi, hogy a lehetséges műszaki információk jelentős részéhez - mindahoz ami nem függ össze az áru jobb terjesztésével, a reklámmal - a kapitalista vállalat vagy egyáltalában nem, vagy csak jelentős késéssel jut hozzá, gyakran csak bizonyos erőszakos felderítő eszközök, ipari kémkedés alkalmazásával. A szocialista társadalomban mindez elvileg másképp van, mivel itt a termelőerők társadalmi tulajdona összhangban van azzal, hogy a tudomány és a technika fejlesztése társadalmi méretű együttműködést követel meg. Természetesen ezt az összhang adta lehetőséget valósággá is kell változtatni.

Ez nem is egyszerű feladat, és többek között éppen azt igényli, hogy a vállalati, intézeti műszaki-tájékoztatási szervek hivatali feladata legyen a vállalati, intézeti tevékenységről a népgazdaság érdekeinek feltétlenül megfelelő szabályozás szerint minden érdekelt számára oly színvonalú tájékozódást biztosítani, hogy az munkájában az itt elért eredményeket ténylegesen hasznosítani tudja. Nyilvánvalóan mindez jelentős szakmunka ráfordítást jelent. Nem is szólva arról, hogy a vállalatok munkájának részleteiben való összehasonlítását teszi lehetővé, amit nem minden vállalatvezetés fogad örömmel még a szocialista rendszerben sem. Éppen ezért a hatékony műszaki tájékoztatást, amely végsőfokon igen nagy igényű ipargazdasági feladat, és amelynek megvalósítása a fejlődés ütemét nagy mértékben gyorsítja, csakis olyan tudatos, magas színvonalú szocialista iparvezetés képes megvalósítani, mint a Szovjetunióé.

Természetesen a szocialista ipar és iparvezetés fejlődése során a vállalati műszaki tájékoztatási feladatkör és szervezet is jelentős fejlődésen ment át. Ezt nem utolsósorban a kádrellátottság helyzete is befolyásolja. Azonban kézenfekvőnek látszik, hogy éppen szakember-nehezségek esetén kell és érdemes a műszaki tájékoztatás szakmai színvonalát és anyagi kereteit emelni, mert így a másutt elért eredmények viszonylag kisebb ráfordítással hasznosíthatók.

A szovjet vállalatok műszaki tájékoztatási munkájára az aktív operatív tevékenység a jellemző. Így ad a vállalatnak információkat, így közvetít a vállalaton belül, és így nyújt a vállalaton kívül is tájékoztatást. A nagyobb vagy fontosabb feladatu vállalatok műszaki tájékoztatási irodái /BTI/ munkaterv szerint dolgoznak. E munkatervhez, amelyet a főmérnök hagy jóvá, hozzászól a szakszervezet, a műszaki tudományos egyesület vállalati csoportja, az újítók és feltalálók egyesületi vállalati csoportja. Cyakori eset, hogy a vállalati pártbizottság és komzomol bizottság napirendre tüzi a vállalati műszaki propaganda helyzetét.

A BTI-k munkaterveiben - anélkül, hogy felsorolásunkban fontossági sorrendre és teljességre törekednénk - a következőket találhatjuk.

- a/ Előadásokat rendez a vállalat dolgozói részére, helyileg a vállalaton belül vagy pedig másutt, önállóan vagy vállalati társadalmi szervekkel együtt, vagy pedig vállalaton kívüli szervek pl. a Műszaki Tudományos Propaganda Háza, Népgazdasági Kiállítás, Politikai és Tudományos Ismeretterjesztő Társaság, műszaki tudományos egyesületek stb. segítségével.
- b/ Biztosítja az érdekelt vállalati dolgozók részvételét a megfelelő műszaki-tudományos termelési kongresszusokon, konferenciákon, szemináriumokon, levelező-szemináriumokon, előadás-sorozatokon, előadások és más rendezvényeken, amelyeket más szervek /Akadémia, egyesületek, CBTI, MTPH stb./ rendeznek, és szervezi a résztvevők beszámolóit a vállalat illetékes szervei és dolgozói előtt.

- c/ Szervezi komplex brigádok látogatásait más vállalatokhoz, munkamódszer átvétel céljából, részben közvetlen megállapodások alapján, részben a CBTI-n keresztül, részben pedig az MTPH által megszervezett gyári technológiai bemutatókra; szervezi továbbá más vállalatok dolgozóinak hasonló célu látogatását a saját vállalatnál.
- d/ Közreműködik az UJÍTÓK ÉS FELTALÁLÓK NAPJAI szervezésében, amelyeken az ujitók és feltalálók - köztük az ifjak - számolnak be munkamódszereikről, tapasztalataikról, illetve szervezi azokat.
- e/ Szervezi az üzem műszaki kabinetjének munkáját.
- f/ Szervezi az üzemben a műszaki-tudományos, műszaki propaganda és oktató filmelőadásokat, köztük a "TUDOMÁNY ÉS TECHNIKA" és más műszaki dokumentum és hirdető filmsorozatok rendszeres vetítését, esetenként közreműködik a vállalat munkájával kapcsolatos filmek elkészítésében.
- g/ Közreműködik a vállalat kulturháza, klubja programjának kialakításában.
- h/ Különböző gyári kiállításokat és bemutatókat szervez, a vállalat gyártmányairól katalógusokat, prospektusokat készít, illetve közreműködik ezek szervezésében és elkészítésében.
- i/ Meghív más üzemektől konzultációra tudományos-műszaki dolgozókat, ujitókat, és meghívás alapján kiküldi a vállalat dolgozóit konzultációk tartására.
- j/ Önálló kiadványokat készít, pl. plakátokat, rölapokat és fényképgyűjteményeket, amelyek a vállalat élenjáró eredményeit, a gyári ujitók és feltalálók módszereit mutatják be; résztvesz a vállalati lap szerkesztésében.
- k/ Szervezi a vállalatban belüli tapasztalatcserét, és közreműködik a vállalatban belüli munkamódszerátadásban.
- l/ Közvetlenül intézi, vagy résztvesz a vállalati műszaki könyvtár irányításában.
- m/ Kapcsolatot tart a műszaki tájékoztatás vállalatban kívüli különböző szintű állami és társadalmi szerveivel, és azok mindennemű tevékenységébe a vállalat feladatainak megfelelően a vállalatot bekapcsolja, különösen pedig feldolgozza a műszaki tájékoztató anyagokat.
- n/ Közreműködik abban, hogy a munkamódszer-átvétel hatásossága érdekében az átvett és elfogadott tapasztalatok megvalósítása a vállalat tervébe / a MŰSZINTTERTV-be/ felvéteessék. A megvalósításhoz szükséges dokumentációkat / gyártási leírások, készülék- és szerzőszámrajzok/ az átadó vállalatától beszerzik, megrendelik, illetve ezeket a tapasztalat-átvevő vállalatok megrendelése alapján, a vállalatvezetőség rendelkezései szerint elkészítetik.
- o/ Önállóan elemzi az új technika és technológia bevezetésének, a tapasztalatcserének gazdasági hatékonyságát, és közreműködik a munkálatok elvégzésében.

Megjegyzendő, hogy munkaterületük aránya és nagysága igen nagy mértékben függ a vállalat, intézet jellegétől és nagyságától. A feladatok jelentős részében a műszaki tájékoztatási szerveken kívül a vállalat más szervei is jelentős mértékben közreműködnek, munkát végeznek.

Jól látható a munkaköri feladatokból, hogy milyen nagy súlyt helyeznek a Szovjetunióban a vállalati műszaki tájékoztatási szervezet munkájában a közvetlen tapasztalatokon alapuló tájékoztatás megvalósítására. Hangsúlyozni kell azonban, hogy ez egyáltalában nem jelenti az írott anyagok - könyvek, folyóiratok, brosurák, plakátok stb. - jelentőségének háttérbeszorulását. A könyveket azonban zömmel az össa-szövetségi és a köztársasági megfelelő szervezetek, elsősorban a széleskörű tudományos és műszaki kiadóvállalatok adják ki. A műszaki folyóiratok területén pedig mindjobban érvényesülő tendencia, hogy azok a műszaki-tudományos egyesületekhez kerülnek közel. A tudományos folyóiratok nagy része a TUDOMÁNYOS AKADÉMIA kiadásában jelenik meg. Mindennek ismertetése és elemzése még nagy vonalaiban is természetesen messze túl megy e cikk keretein.

Az írott anyagok iránt a Szovjetunióban olyan nagy az érdeklődés, hogy nem az a problémája a vállalati műszaki tájékoztatásnak, miképp veszi rá a vállalati szakembereket a megjelenő művek olvasására, hanem inkább az, hogy miképp tudja biztosítani a vállalat számára - előfizetéssel, a könyvtárakat ellátó szolgálaton át - a szükséges anyagokat, mert azok általában a megjelenés után igen rövid idő alatt elfogynak. /Ezért olyan nehéz, gyakran lehetetlen egy-egy, az irodalomból megismert szovjet könyv beszerzése, de egyben arra is rámutathatunk, hogy Budapesten járt szovjet szakemberek megjegyezték: igen fontos, Moszkvában már régen elfogyott szakkönyveket láttak nálunk a könyvesboltokban./

E helyen kell válaszolni a negyedik kérdésnek arra a részére, hogy a vállalati tájékoztatási irodák kötelesek-e operatív dokumentációs munkát végezni, vagy csak terjesztői a dokumentációs anyagnak?

Nyilvánvaló az eddigiekből, hogy a vállalat elsősorban a központi szervek által elkészített tájékoztató anyagokat használja fel, de ezen kívül - nagysága és fontossága szerinti mértékben - önálló munkát is kell végeznie az eredeti dokumentumok alapján. Saját eredményeit mindenképpen köteles operatíván dokumentálni. Egyáltalában nem kis dokumentációs feladat egyébként a vállalat érdeklődésére számító központilag elkészített tájékoztatási anyagok között eligazodni, azokat a vállalat részére biztosítani és a vállalatban belüli hatékony terjesztésre alkalmas módon dokumentálni. Operatív dokumentációs munkának minősül végző fokon a könyv és folyóiratrendelés elkészítése is, ami éppen az előbb elmondottak miatt előrelátó szaktájékoztatót igényel. Mindezekben túl a nagyobb vállalatok és különösen a kutató- és tervező intézetek különleges érdeklődési körüknek megfelelően önálló operatív dokumentációs munkát végeznek. Jól látható pl. a Szovjetunió műszaki-tudományos bibliográfiáinak az évenként meg-

jelenő bibliográfiáiból az, hogy mily sok intézményben készítenek szakbibliográfiákat. A vállalatokon belül gyakori jelenség, hogy a vállalat műszaki fejlesztési tervének egy-egy fontosabb kérdéséről "műszaki tájékoztató" adnak ki, amely többek között irodalmi ajánlásokat is tartalmaz.

Fontos szerepe van a műszaki tájékoztatási szolgálatnak abban, hogy az új gyártmányokkal megismertesse az érdekelteket. A CBTI-k a területükön elkészülő új gyártmányok katalógusait és prospektusait a vállalatok bevonásával kiadják, illetve ezek kiadását módszertanilag segítik. Elkészítik a prospektusok katalógusait, és ezekből tájékozódhatnak a többi Népgazdasági Tanácsnál.

A VINITI tájékoztatást ad külföldi gépekről. Amennyire megállapítható, a katalógusok, prospektusok feldolgozása átfogóan még nincs megoldva, bár a CITEIN és a központi iparági szakmai tájékoztatási intézetek is rendszeresen adnak ki ismertető szemléket a külföldi szakfolyóiratokról és irodalomról, amelyek a különböző gyártmányok és gyártások területein elemzik a helyzetet és a fejlődést.

Jelentős forrása az ilyirányú vállalati tájékoztatásnak a külföldi műszaki vásárokról és kiállításokról készített beszámolók annotált jegyzéke. A GNTK Állami Műszaki Könyvtára programjában szerepel a külföldi katalógusok, prospektusok gyűjtése. Ez a fejlődés egyik főiránya e téren.

A közelmúltban a moszkvai DINAMO gyár BTI-je az iparág területét érintő külföldi katalógusokból kiállítást szervezett a gyárban.

Ha valamely vállalati vagy kutató-tervező intézeti dolgozónak pl. egy konkrét vállalat meghatározott gyártmányára vonatkozó katalógusra van szüksége, e kérdéssel a vállalat műszaki tájékoztatási irodájában működő műszaki könyvtárhoz fordul. Ha ennek gyűjteményében a keresett dokumentum nincs meg, előbb az illetékes iparági tájékoztatási intézethez és szakmai könyvtárhoz, majd a CITEIN-hez és az Állami Műszaki Könyvtárhoz fordul a vállalati BTI. Ha nem kapja meg e helyeken, végül is a VINITI-t keresi meg, amely azután külföldről beszerzi a dokumentumokat. A külkereskedelmi vállalatok szerepe eddig viszonylag kisebb volt ebben a vonatkozásban, ami a külkereskedelemnek a Szovjetunió népgazdaságában mennyiségileg vitt szerepéből következett. E szerep egyébként mindjobban fokozódik.

A munka tartalmi kérdéseinek vizsgálata után nézzük meg közelebbről a szervezeti kérdéseket.

Az első és második kérdésre a válasz az, hogy a műszaki tájékoztatási irodák /vagy másformájú önálló vállalati műszaki tájékoztatási szolgálat, csoport stb./ létesítése nem kötelező valamennyi vállalatra. A moszkvai Népgazdasági Tanácshoz tartozó vállalatoknak több mint felében nincs különálló, csakis ezzel foglalkozó műszaki tájékoztatási szolgálat. Megjegyzendő, hogy az A szektor gyáraiban,

a nehézipari, a gépipari üzemek mindegyikében van.

A moszkvai Népgazdasági Tanács általában 500-1000 főnyi dolgozó létszámnál egy fő, 1000-2000 főnyi létszámnál 3 fő és 2000-5000 főnél 5 függetlenített műszaki tájékoztatási létszámot irányoz elő. E számok iparáganként változnak, és minimumot jelentenek. Tapasztalat szerint a vállalatok vezetői erőforrásaikat maximálisan igyekeznek felhasználni a vállalati műszaki tájékoztatás színvonalának megjavítására és a megfelelő szervezet megteremtésére. Ennek oka többek között a következőkben található meg.

A gyári műszaki tájékoztatás teljes egészében a vállalat igazgatójának hatáskörébe tartozik, nem a CBTI kihelyezett részlege. Azt a CBTI csak módszertanilag ellenőrzi. Az igazgató személyében felelős a műszaki fejlesztés eredményességéért, amit mint láthattuk, többek között a CBTI is segít. A közvéleményben az SZKP és a szakszervezetek központi lapjai, a rádió, a televízió és a film messzemenően tudatosítják a műszaki tájékoztatás fontosságát és nélkülözhetetlenségét, és az a vállalati társadalmi szervek, a párt- és komszomol szervezet, a szakszervezet, a műszaki tudományos egyesület gyári csoportja, az újítók és feltalálók egyesületének gyári csoportja társadalmi ellenőrzése alatt áll. Ez igen jelentős és reális erőt képvisel.

A vállalati műszaki tájékoztatási iroda - a kisebbeknél csoport, illetve előadó - a műszaki szolgálatba tartozik, és közvetlenül a vállalat főmérnökének felügyelete alatt áll. A kisebbekben, - mint említettük, Moszkvában az üzemeknek több mint felében, - a műszaki tájékoztatási feladatok elvégzésével igazgatói rendelettel megbízott személyeket találunk, akik ezt külön feladatként kapják egyéb feladataik mellett. /A szovjet vállalatok szervezeti életét az igazgatói rendeletek szabályozzák, amelyeket az egész gyári kollektíva, illetve valamennyi érdekelt ismer. A személyi változásokat és megbízatásokat is ezek közlik. Nálunk csak kevés helyen találjuk meg a vállalaton belüli általános tájékoztatás ezen igen fontos eszközét./

A vállalati műszaki tájékoztatási munka eredményességének anyagi alapját a vállalat műszaki propaganda alapja adja meg. Ennek felhasználásáról a vállalat igazgatója dönt. Ebbe a CBTI nem szól bele. Nagyobb vállalatok esetén ez évente több száz ezer rubelt tesz ki. Dolgozóként 10-50 rubelre becsülhető ez az alap. Ennek nagyságára sem tesz javaslatot külső szerv a vállalatnak. De előfordul, hogy ha a vállalatot bíráló érzi, vagy ha a vállalati társadalmi szervek, a vállalat mérnök-technikus dolgozói úgy látják, hogy fontos munkák elmaradnak, mert az alap kevés, javaslatot tesznek az alap növelésére. Kérdésünkre azt a felvilágosítást kaptuk, hogy a túl nagy alap létesítésének veszélye eddig még nem merült fel, megengedhetetlenül sokat még e célokra nem fordítottak. Az alapban nem szerepel a vállalat műszaki klubjának, illetve pontosabban a vállalat műszaki kabinetjének berendezése és annak fenntartási költsége, továbbá

a műszaki tájékoztatással foglalkozó vállalati dolgozók bére sem. Egyébként a műszaki kabinet alatt a nagy vállalatoknál kb. 200 személyes előadó terem, állandó kiállítási és bemutató helyiséget, tanácskozótermet és az ott folyó tevékenységet értik. /A műszaki kabinet iránt érdeklődőknek ajánlható a német nyelven megjelent "Das technisches Kabinett" c. munka./

A 3. és 5. kérdésre válaszolva először is rá kell mutatni arra, hogy a vállalati tájékoztatási irodák alapvető szervezeti sémája egységes. A Népgazdasági Tanácsok a GNTK által kimunkált, már említett irányelvek alapján, típus szabályzatot adtak ki. Természetesen más a szabályzat a termelő üzemekre, más a kutató- és más a tervező intézetekre.

A műszaki tájékoztatási iroda, a BTI önálló szervezeti egység, amely általában közvetlenül a gyár főmérnökének van alárendelve. A Zsdánov Traktorgyárban pl. az irodában találjuk:

- a vezető /műszaki tájékoztatással foglalkozó vezető mérnök/,
- a műszaki propagandával és a termelési tapasztalatok kioszerésével foglalkozó mérnököt,
- a műszaki kabinet /bemutató/ vezetőjét,
- a műszaki könyvtár vezetőjét,
- a könyvtárost,
- a szakfordítót /szaktolmácsot/.

E vállalatnál és általában a vállalatoknál a BTI személyzetén kívül minden üzemrészben /ezek általában 100-400 főnyi létszámúak/ van műszaki tájékoztatással foglalkozó megbízott. Ezeket a legaktívabb műszakiak közül válogatják ki. Ebben a traktorgyárban pl. 30 olyan megbízott van, aki mintegy félfállításban foglalkozik a műszaki tájékoztatással.

A tudományos kutató-és tervező-technológiai intézetekben folyó műszaki tájékoztatási munkáról és szervezésről jó tájékoztatást nyújt "A MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁSI OSZTÁLY MUNKÁJA SZERVEZÉSENEK EGYES KÉRDÉSEI A TUDOMÁNYOS KUTATÓ-ÉS TERVEZŐ TECHNOLÓGIAI INTÉZETEKBE" c. munka, amely több mint 20 intézet tapasztalatát összesíti.

A 7. kérdésre részben már az eddigiekben választ adtunk. Kitént, hogy a BTI munkatársai nagyjából mérnöki képzettségűek és jelentős gyakorlattal rendelkező mérnökök. Itt jelentkezik a gyakorlatban az a tény, hogy a Szovjetunióban jelenleg már 1 milliónál több mérnök van, és csak 1959-ben több mint 110 000 mérnök fejezte be tanulmányait. Összehasonlításképpen: Magyarországon kb. 26 000 a mérnökök száma, és 1959-ben ezernél kevesebb végzett. A lakosság számaránya kb. 1:20, a mérnökök aránya kb. 1:40 és az évente végző mérnökök számaránya kb. 1:100. Ebből többek között az is következik, hogy nálunk azok részére, akik a műszaki tájékoztatásban nem kellő szakmai ismerettel dolgoznak, alapos szakmai továbbképzést kellene rendszeresíteni, amelynél többek között meszesemenőn figyelembe lehetne venni a műszaki tájékoztatás dolgozói részére a Szovjetunióban rendezett szemináriumok anyagát is.

E szemináriumok ott ma már elsősorban nem könyvtárosi és irodalmi dokumentációs munkák elvégzésével, hanem különösen a gyakorlatra való ráhatás módszereivel és hatékonyságának kérdésével foglalkoznak. A moszkvai CBTI-nek az MTPH-val együtt rendezett szemináriumsorozatának ugyan nincs írásos anyaga, de hasonló - 1958. évi - szeminárium anyagait az MTPH-tól megkaptuk. E füzetek között megtalálhatjuk többek között a "MŰSZAKI-TUDOMÁNYOS PROPAGANDA ÉS TÁJÉKOZTATÁS A VÁLLALATNÁL", "MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS A TUDOMÁNYOS KUTATÓINTÉZETEK BEN" c. kiadványokat.

Természetesen a vállalatok műszaki tájékoztatási szervezetébe, amely elkerülhetetlenül megteremtendő nálunk is, feltétlenül igen komoly műszaki erőket kell irányítani a vállalatok és intézetek vezetőinek - részben függetlenül, részben külön megbízással -, ha a kellő és olyannyira szükséges eredményeket el akarjuk érni.

Végül válaszolni kell a műszaki könyvtárosok munkáját nyilván közeli érintő 6. és 8. kérdésre. Azoknál a vállalatoknál, ahol van vállalati műszaki tájékoztatási iroda, a műszaki könyvtár tulajdonképpensége ennek keretében működik, és a BTI vezetőjén keresztül közvetlenül a vállalat főmérnökéhez tartozik. Joggal feltehető kérdés, hogy vajon azoknál a vállalatoknál, ahol csak műszaki tájékoztatási csoport vagy csak egyetlen függetlenített előadó van, vagy pedig nincs függetlenített műszaki tájékoztatási szolgálat, külön-külön, csoportonként mi a helyzet? Nevezetesen van-e azért műszaki könyvtár, és ha van, hová tartozik pontosan? Erre a kérdésre sajnos teljesen szabatos választ adni nem tudunk. Az bizonyos, hogy a műszaki könyvtár itt is mindenkor a műszaki szolgálatba tartozik, és a főmérnök felügyelete alatt áll.

A szovjet vállalati műszaki könyvtárügyről nem jelent meg eddig elegendő ismertetés. Ké kell mutatni arra, hogy az SZKP Központi Bizottságának a műszaki könyvtárügyről hozott múltévi ismeretes határozata és ennek alapján az Állami Műszaki Könyvtár széleskörű tevékenysége jelentős további fejlődést eredményez a vállalati műszaki könyvtárak munkájában is. Megjegyzendő, hogy a területi műszaki könyvtárak egy része a CBTI-hez tartozik, egy része pedig központosított vezetés alatt működik. A tendencia itt is az, hogy a központi szerveket megerősítik, azok átfogó elvi munkát végeznek, és a megfelelő kereteket biztosítják a helyi tevékenység részére a népgazdasági tervben, és ugyanakkor a helyi szervek önállóságát az operatív munkában mindjobban fokozzák.

Ezek a megjegyzések egyben segítik, és előkészítik a 8. kérdésre adandó választ is. Amint már közöltük, a vállalati műszaki tájékoztatási irodák a vállalat szervei, a közvetlen felügyeletet minden szempontból, így dokumentációs szempontból is, a vállalat főmérnöke, mint a műszaki szolgálat vezetője, gyakorolja. A Népgazdasági Tanácshoz tartozó vállalatoknál az illetékes Népgazdasági Tanács Központi Műszaki Tájékozta-

tási Irodája foglalkozik módszertanilag a vállalati irodákkal, azokat a CBTI illetékes munkatársai rendszeresen látogatják. A minisztériumokhoz tartozó vállalatok és intézmények műszaki tájékoztatási munkája a minisztériumok műszaki tájékoztatási központjaihoz hasonlóképpen kapcsolódik. Egyébként minden szinten az az elv érvényesül, hogy a műszaki tájékoztatási munka felett a felügyeletet a műszaki szolgálat vezetője gyakorolja.

Ö s s z e f o g l a l á s h e l y e t t

A műszaki fejlesztési vita néhány tanulságát összefoglaló cikkében BUZÁSI JÁNOS a NÉPSZABADSÁG 1960. július 20-i számában joggal állapíthatta meg: "Az üzemek közötti szervezett tapasztalatcserének nálunk nincs gazdája. Sokféle szerv foglalkozik ezzel, de egyik sem gazda módjára, felelősséggel". E helyzetnek okait alaposan meg kell vizsgálni, hogy a megoldást megtalálhassuk, és a javasolt megoldásokat alapos bírálatban kell részesíteni, nehogy újabb éveket veszítsünk.

Fel kell ismernünk, hogy a műszaki tájékoztatással, a műszaki propagandával mint az iparvezetés egyik fontos eszközével igen elmélyülten, tudományos módszerekkel is foglalkozni kell. Össze kell fogni mindazokat a hazai elméleti és gyakorlati erőket, amelyek hazai viszonyaink közötti optimális megoldás megkeresésében és megvalósításában segíteni képesek. Meg kell találni a hazai sajátosságainknak megfelelő legcélszerűbb vállalati szervezeti formákat, és biztosítani kell a társadalmi háttérrel és segítő ellenőrzéssel mindehhez. Jelenleg e szervek, a műszaki termelési könyvtárhálózat kivételével csak oszlopokban találhatók meg nálunk.

Arra is rá kell mutatni befejezésül, hogy a Szovjetunióban az igen fejlett és átfogó műszaki tájékoztatási szolgálat fejlesztésén állandóan dolgoznak, és azt nem tekintik befejezettnek. Például - mint láttuk - ez év elején alakult csak meg, illetve alakult újjá a CITEIN, a Műszaki és Gazdasági Tudományos Tájékoztatási Intézet. Az állami hivatali apparátus mind nagyobb mértékű kiépítése és megerősítése mellett mindjobban szélesedik a társadalmi szervek műszaki tájékoztatási munkája. Igen jelentős módszertani segítség-igénnyel lépnek fel a vállalati szervek a felsőbb szervek irányában.

A szovjet tapasztalatokat nem statikusan, hanem mozgásukban kell felfognunk. A tendenciát, amely mind állami, mind társadalmi területen, mind a centrális, mind a decentralizált szerveknél maximális fejlesztést céloz, kell felismernünk és hazai viszonyainkra alkalmazni.

Az elmondottak a MAGYAR-SZOVJET MŰSZAKI-TUDOMÁNYOS EGYÜTTMŰKÖDÉS keretében a Dzszerzsinszkijról elnevezett Moszkvai Műszaki-Tudományos Propaganda Háza /MTPH/ munkáját tanulmányozó delegá-

ciók tapasztalataira, az MTPH által a vállalati műszaki tájékoztatási irodák dolgozói részére tartott előadások anyaga-
ira és a Moszkvai Népgazdasági Tanács Központi Műszaki Tájé-
koztatási Intézete /CBTI/ vezetőinek, továbbá néhány nagy vállalat
műszaki tájékoztatási irodája vezetőjének közlésén alapul-
nak. Sajnos mindeddig nem volt - legalább is e sorok írójának
tudomása szerint - olyan tanulmányut, amely a műszaki tájékozta-
tást teljes keresztmetszetében, a műszaki könyvtárügy legújabb
fejlesztését és az együttműködési lehetőségek feltárását vizs-
gálta volna a Szovjetunióban. Továbbá nincs intézményesen bizto-
sítva az sem, hogy a megfelelő magyar szervek folyamatosan kap-
csolatban legyenek a szovjet szervezetekkel.

Zentai Béla

- . - . - . - . -

Zentai B.: Technical information bureaux in the Soviet Union

By invitation of the editors author gives a detailed account
on the structure of technical information bureaux of Soviet
enterprises, on their activities and their connections with
technical libraries etc. General information is giving on
the work of the technical services of enterprises which are
to be found everywhere in national economy and on the State
Scientific and Technical Commission /GNTK/, which deals with
the general questions of the scientific-technical propaganda.

o o o o o o o o